

El fogatge de 1496

Josep IGLÉSIES. *La població de les vegueries de Tarragona, Montblanc i Tortosa segons el fogatge de 1496*, Ed. Rosa de Reus, 66, Reus, 1987, 323pp.

És coneguda l'afició de l'historiador Josep Iglésies per la demografia, publicant obres que han servit (sobretot a les nostres contrades, on la manca d'informació sobre determinats períodes és preocupant) per poder estudiar i conèixer la població de moltes viles en períodes diferents (1496, 1553, principis del segle XVIII...). Concretament, nosaltres partirem del fogatge de 1496 per donar algunes dades de la situació demogràfica d'Alcover en aquella època.

Si bé ens resultaria molt interessant conèixer el nombre de persones i el seu moviment demogràfic al llarg dels segles, ens trobem amb una sèrie de llacunes que ens ho obstaculitzen, sobretot abans de l'època moderna. En aquest període, la manca d'informació, la pèrdua de documents i la feble organització administrativa dificulten el seu estudi; és per això que obres com les de Josep Iglésies obren una mica de llum sobre el tema que estem tractant: l'evolució de la població en els segles XV, XVI i XVII.

El nostre sistema censatari actual no era practicat en els segles que ens ocupen, però una de les maneres de poder saber quants habitants tenia una vila en un determinat període és a través del fogatge, és a dir una comptabilització de les famílies que integraven la comunitat (amb aquest procediment no coneixem exactament el nombre de persones que integraven cada família; els historiadors, però, s'han posat d'acord a considerar que, per terme mitjà, una família estava integrada per 4 o 5 membres). Els fogatges normalment es duïen a terme per una necessitat, ja fos monetària -de recaptació d'una determinada quantitat per cada vila-, o de personal, en cas de guerra. Concretament, el fogatge de 1496 fou degut a la necessitat del rei a causa de la guerra amb França; a causa d'això, s'elegiren en tot Catalunya unes divuit persones per tal que establissin els focs que hi havia (cadascun dels quals havia de pagar dos sous).

Si bé podem imaginar-nos que el control d'aquests nomenats sobre una determinada població no era efectiu, i que només es basava en les llistes que els representants civils i eclesiàstics els oferien (les quals podien patir una intencionada falsificació), el cert és que els "fogatjadors" comprovaven els habitants de cada casa, prenent com a punt de referència censos anteriors (cal tenir en compte, però, algunes excepcions, ja que en cas de pesta o en perill que aquesta afectés una vila, els fogatjadors duïen a terme la recaptació de la dita vila en una població propera, no afectada per la pesta; així tenim el cas concret que, en trobar-se la Selva afectada per la pesta, els recaptadors citen el batlle, jurats i vicari d'aquesta vila a Alcover).

Vist a grans trets el sistema de control de la població caldria referir-nos ja a les dades concretes. Així ens trobem que Alcover, el 1496, és una de les viles amb més de cent focs al Camp de Tarragona: Tarragona, Constantí, Reus, Cambrils, la Selva, Alcover, Valls i Riudoms. Concretament, Alcover tenia uns 102 focs, tres dels quals

estaven constituïts per eclesiàstics, sense comptar els termes del Burguet i Samuntà, que llavors eren independents d'Alcover.

Els habitants de les grans poblacions, en els llistats de fogatges, ens apareixen repartits per carrers, cosa que no succeeix a Alcover, on només es distingeix entre eclesiàstics i civils, especificant el nom de tots els caps de casa.

Són poques les poblacions que s'escapen d'aquest control dels focs pel fet d'estar subjectes a un determinat senyoriu que frueix d'algun privilegi d'exempció de pagaments, o almenys no tan rígid com en d'altres poblacions.

Si ho comparem amb èpoques precedents (com és el cas del període de la gran pesta, 1389, que afectà fortament totes les poblacions), observem que la població de tot Catalunya es veu afectada per una sèrie de canvis que deixaran enrera la devallada demogràfica (superació de la pesta, estabilització de la relació natalitat-mortalitat, redreçament econòmic, immigració d'altres zones que en aquests moments es veuen afectades per l'epidèmia de la pesta, com Castella...).

En canvi, la vida d'Alcover va passar de tenir 346 focs el 1424 a tenir-ne 107 el 1496. Aquest descens brutal cal explicar-lo en l'impacte de la guerra civil, que va provocar gairebé el despoblament d'Alcover. El 1496, de fet, ja ens trobem en el camí de la recuperació: el 1553 la recuperació ja serà total, malgrat els períodes de fam a causa de les pèssimes collites (1503-1506, 1539-1541) i les gran gelades (1503-1506). Efectivament, el 1553 Alcover registra 212 focs laics més 9 d'eclesiàstics, la qual cosa representa doblar la població de mig segle enrere.

HELENA BASORA